

De transformatie van handicap + studie

Een externe evaluatie

Evelien Sombekke | Jeroen Winkels

Projectnummer: 34001847
Opdrachtgever: Ministerie van OCW

© 2015 ITS, Radboud Universiteit

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, en evenmin in een retrieval systeem worden opgeslagen, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van het ITS van de Radboud Universiteit Nijmegen.

No part of this book/publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Inhoud

1 Inleiding	1
1.1 Onderzoeksvragen	1
1.2 Methoden	1
1.3 Leeswijzer	2
2 Ontwikkelingen en activiteiten	3
2.1 Achtergronden en aanleiding	3
2.2 Rol van ondersteuner van instellingen	4
2.3 Sturing door instellingen	5
2.4 Kwaliteit dienstverlening	7
2.5 Beeldvorming op positief-inspirerende wijze beïnvloeden	9
2.6 Forum van studenten	10
3 Ondersteuningsbehoefte hoger onderwijsinstellingen	11
3.1 Onderzoek Berenschot en handicap + studie	11
3.2 Onderzoek ITS	12
4 Beoordeling ondersteuning	15
4.1 Beoordeling ondersteuning	15
4.2 Mogelijke drempels	16
4.3 Waardering	17
5 Transformatiepunten	19
5.1 Ondersteuner van instellingen	19
5.2 Sturing door instellingen	20
5.3 Kwaliteit dienstverlening	20
5.4 Beeldvorming op positief-inspirerende wijze beïnvloeden	21
6 Aanbevelingen	23
6.1 Ondersteuner van instellingen	23
6.2 Sturing door instellingen	24
6.3 Kwaliteit dienstverlening	24
6.4 Beeldvorming op positief-inspirerende wijze beïnvloeden	25

7 Conclusie	27
7.1 Ontwikkelingen en activiteiten	27
7.2 Ondersteuningsbehoefte hoger onderwijsinstellingen	27
7.3 Beoordeling ondersteuning	28
7.4 Transformatiepunten	29
7.5 Tot slot	29
Bijlage 1	31
Bijlage 2 – Gesprekpartners	35
Literatuurlijst	37

1 Inleiding

In 2010 adviseerde de commissie Maatstaf de vorming van een landelijk kennis- en expertisecentrum over studeren met een functiebeperking voor de instellingen in het hoger onderwijs. Berenschot heeft in 2011 een advies uitgebracht over de inrichting, benodigde dienstverlening en positionering van het landelijke expertisecentrum. Het advies was om deze expertisefunctie, onder een aantal voorwaarden, te beleggen bij handicap + studie.

De staatsecretaris heeft het advies overgenomen en aan de Tweede Kamer geschreven ‘over een paar jaar stil te staan bij de vraag of de gewenste veranderingen inderdaad zijn doorgevoerd’. De voornaamste koerswijziging was minder accent op directe ondersteuning van studenten en meer nadruk op dienstverlening aan onderwijsinstellingen) Daarvoor moet in 2014 een overall evaluatie plaatsvinden naar het functioneren van handicap + studie nieuwe stijl. In deze rapportage doen we verslag van de externe evaluatie. De interne evaluatie, onder meer over de verbinding met CINOP, voert handicap + studie zelf uit.

1.1 Onderzoeksvragen

Het doel van de externe evaluatie is inzicht krijgen in de toegevoegde waarde van handicap + studie voor het hoger onderwijs en in mogelijke verbeterpunten. Door het ministerie zijn vijf onderzoeksvragen opgesteld:

1. Welke ontwikkelingen/activiteiten zijn als gevolg van het advies (brief staatssecretaris Zijlstra 2011) ingezet om het hoger onderwijs te ondersteunen en wat zijn de resultaten in 2014?
2. Wordt met deze activiteiten voldaan aan de ondersteuningsbehoefte van hoger onderwijsinstellingen?
3. Hoe beoordelen de hoger onderwijsinstellingen de ondersteuning die handicap + studie biedt? Ervaren zij een financiële drempel?
4. Is de externe transformatie van handicap + studie op de volgende punten goed verlopen?
 - a. Heeft handicap + studie zich ontwikkeld in de rol van ondersteuner van instellingen?
 - b. Is de sturing door de instellingen op de te leveren diensten vergroot?
 - c. Is de kwaliteit van de dienstverlening vergroot, meer gedifferentieerd en beter aansluitend op de vraag?
 - d. Beïnvloedt handicap + studie de beeldvorming op een positief-inspirerende wijze?
5. Zijn er eventueel aanknopingspunten voor bijstelling van de activiteiten en de koers van handicap + studie?

1.2 Methodes

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden maken we gebruik van meerdere methodes. Op basis van deskresearch schetsen we eerst de ingezette veranderingen en de behaalde resultaten. Vervolgens hebben we gesprekken gevoerd met de directeur van handicap + studie (Marian de Groot), met twee leden van de Adviesraad van handicap + studie en met leden van de CSH

(Commissie Studeren met een Handicap van het Landelijk Beraad Studentendecanen (LBS) van de universiteiten) en expertgroep hbo (onderdeel van het LOShbo, overleg van studentendecanen van hogescholen).

Een korte webenquête is, met medewerking van LBS en LOShbo, uitgezet onder studentendecanen en andere relevante medewerkers van hoger onderwijsinstellingen. Tot slot is met zes personen die deze enquête hebben ingevuld een kort telefonisch interview gehouden. In bijlage 2 is een lijst van de gesprekspartners (geanonimiseerd) opgenomen.

1.3 Leeswijzer

De rapportage volgt de vijf onderzoeksvragen zoals beschreven in paragraaf 1.1. In hoofdstuk twee gaan we in op de ontwikkelingen en activiteiten die door handicap + studie zijn ontwikkeld en opgezet. Vervolgens komt de ondersteuningsbehoefte van de hoger onderwijsinstellingen aan bod in hoofdstuk drie. We besteden daar aandacht aan eerdere onderzoeken en de door ons uitgevoerde enquête. In hoofdstuk vier zijn de resultaten van de beoordeling van de ondersteuning weergegeven. In hoofdstuk vijf gaan we in op de beoordeling van de vier transformatiepunten zoals beschreven in de onderzoeksvragen. De verbeterpunten aangedragen door de verschillende partijen zijn onderwerp van hoofdstuk 6 en tot slot volgt de conclusie in hoofdstuk zeven.

2 Ontwikkelingen en activiteiten

In dit hoofdstuk gaan we na welke ontwikkelingen handicap + studie heeft ingezet en welke resultaten daarmee zijn bereikt in 2014. We beginnen met een korte schets van de achtergronden en aanleiding.

2.1 Achtergronden en aanleiding

Het hoger onderwijs is al jaren lang niet voor iedereen even toegankelijk. Studeren met een functiebeperking is vaak aanzienlijk lastiger dan studeren zonder functiebeperking. Studenten met een functiebeperking hebben over het algemeen bijvoorbeeld een slechtere studievoortgang. De minister van Onderwijs heeft de commissie Maatstaf in 2009 om advies gevraagd over hoe de toegankelijkheid van het hoger onderwijs voor studenten met een functiebeperking verbeterd kan worden.

De commissie heeft een referentiekader opgesteld dat dient als handreiking aan de instellingen om het beleid met betrekking tot het studeren met een functiebeperking verder te ontwikkelen en te versterken. Het referentiekader bestaat uit zeven deelaspecten:

1. voorlichting en informatie;
2. fysieke infrastructuur;
3. begeleiding;
4. deskundigheid;
5. leerroutes;
6. toetsing en examinering;
7. waarborgen voor kwaliteit en continuïteit.

Uitgangspunt is dat instellingen zélf verantwoordelijk zijn voor het instellingsbeleid en de bedrijfsvoering en dus ook de spil zijn rond het treffen van doeltreffende aanpassingen en voorzieningen voor studenten met een functiebeperking.

Om instellingen te ondersteunen in kennisontwikkeling en deskundigheid adviseert de commissie tevens de vorming van een landelijk kennis- en expertisecentrum.

Berenschot heeft in 2011 een advies uitgebracht over de inrichting, benodigde dienstverlening en positionering van het landelijke expertisecentrum. Het uitgangspunt was dat er geen nieuwe instelling of stichting zou worden opgericht. Berenschot adviseerde de expertisefunctie bij handicap + studie te beleggen onder de volgende voorwaarden:

- De expertisefunctie dient zich te ontwikkelen naar de rol van ondersteuner van instellingen.
- De sturing door de instellingen op de te leveren dienstverlening moet sterk worden vergroot.
- De kwaliteit van de dienstverlening moet omhoog, meer gedifferentieerd zijn en sterker aansluiten op de vraag.
- De expertisefunctie moet de beeldvorming van studeren met een functiebeperking beïnvloeden op een positief-inspirerende wijze.

De staatssecretaris heeft daarnaast als voorwaarde gesteld dat handicap + studie binnen drie jaar samengaat 'met andere organisaties met verwante doelstellingen'. Handicap + studie heeft voldaan aan deze laatste voorwaarde door in juli 2012 'in te dalen' in CINOP.

In het beleidsplan 2012-2014 zet handicap + studie uiteen vanuit welke visie en met welke vormen van dienstverlening zij de nieuwe taak wil oppakken. *'Het is de ambitie van handicap + studie om zich te ontwikkelen naar een dienstverlener met een breed spectrum aan diensten: naast het leveren van informatie, kennis en producten ook procesbegeleiding (bijvoorbeeld bij implementatie van beleid) en strategische advisering (bijvoorbeeld bij de ontwikkeling en monitoring van de effecten van uitgevoerd beleid).'* ... *'Het is de ambitie van handicap + studie om met haar dienstverlening actief te zijn op alle niveaus in de onderwijsinstellingen: het niveau van het bestuur, de studentendecanen, andere stafmedewerkers, managers en de docenten.'*

2.2 Rol van ondersteuner van instellingen

Al sinds 2008 richt handicap + studie zich meer op de instellingen en minder op individuele studenten. In 2011 is het tweesporenbeleid (instellingen én studenten) definitief verlaten en vanaf dan richt handicap + studie zich alleen op de onderwijsinstellingen in het hbo en wo. Ook in 2011 heeft studeren met een functiebeperking een plaats gekregen in de instellingsaccreditatie. Daarmee is de verantwoordelijkheid voor het beleid rond studeren met een functiebeperking nog sterker bij de onderwijsinstellingen komen te liggen.

In het beleidsplan 2012-2014 is rond de rol van ondersteuner van instellingen het volgende doel geformuleerd: 'onderwijsinstellingen adviseren, begeleiden en faciliteren om aandacht voor studenten met een functiebeperking een plaats te geven in hun strategische beleid en bij de implementatie van dit beleid'.

Zoals uit de diverse activiteitenplannen blijkt onderhoudt handicap + studie op diverse manieren contacten met alle hogescholen en universiteiten in Nederland. Dit zijn rechtstreekse contacten met bijvoorbeeld contactpersonen van de instelling en via overlegorganen als LBS (commissie studeren met een handicap van studentendecanen van de universiteiten) en LOShbo (expertgroep studeren met een beperking van studentendecanen van de hogescholen) om zaken te 'halen en te brengen'. Maar handicap + studie 'brengt' ook informatie naar de instellingen door bijvoorbeeld het versturen van de Nieuwsflits.

Alle activiteiten van handicap + studie zijn in 2014 gericht op onderwijsinstellingen. Projecten worden samen met of in samenspraak met onderwijsinstellingen geïnitieerd. Een lid van de Adviesraad geeft aan dat handicap + studie zich goed richt op onderwijsinstellingen en dan vooral op projecten over zaken die niet binnen één onderwijsinstelling geregeld kunnen worden. Over de activiteiten en projecten leest u meer in paragraaf 2.3 en 2.4.

De website van handicap + studie heeft een zakelijker uitstraling gekregen en richt zich ook sterker dan de voorheen gebruikte website op de instellingen.

Een uitdaging bij het ondersteunen van hogescholen en universiteiten is, zo bleek bij herhaling uit gesprekken met leden van de Adviesraad, dat onderwijsinstellingen zelfbewust zijn en altijd

eerst denken ‘kunnen we het niet zelf?’. Vooral de grotere instellingen hebben immers veel expertise in eigen huis beschikbaar of kunnen daar via eigen netwerken snel bij.

2.3 Sturing door instellingen

In het beleidsplan 2012-2014 is het doel op dit transformatiepunt als volgt geformuleerd: ‘Expertisecentrum handicap + studie wil een vraaggestuurde dienstverlener zijn voor hbo en wo op het gebied van de ontwikkeling en uitvoering van beleid en maatregelen voor studenten met een functiebeperking.’

De vraagsturing krijgt vorm langs verschillende kanalen:

- Het vormen van een Adviesraad die bestaat uit gezaghebbende vertegenwoordigers uit het hoger onderwijs. De leden geven vanuit de behoeften binnen een onderwijsinstelling sturing aan de dienstverlening van handicap + studie en vervullen ook een ambassadeursfunctie voor studenten met een functiebeperking en handicap + studie.
- Onderwijsinstellingen en andere organisaties treden op als opdrachtgever van handicap + studie. Handicap + studie kan zelf onderzoek (laten) uitvoeren en producten ontwikkelen. Behoeften van onderwijsinstellingen zijn altijd het vertrekpunt voor projecten en projecten worden in samenspraak met één of meerdere onderwijsinstellingen vormgegeven en uitgevoerd.

Volgens de activiteitenplannen inventariseert handicap + studie de wensen van de instellingen op verschillende manieren, bijvoorbeeld via een oproep in de digitale nieuwsbrief *Nieuwsflits*. Daarnaast participeert handicap + studie sinds 2012 structureel in de overlegorganen van de studentendecanen van de universiteiten en hogescholen en wordt in deze setting ook de concept activiteitenplannen besproken. Handicap + studie heeft ook twee keer een vragenlijst (de laatste in juli 2014) via de mail uitgezet onder de studentendecanen. Uiteraard zijn er ook diverse individuele contacten met medewerkers van hoger onderwijsinstellingen.

Volgens de directeur van handicap + studie is de omslag naar vraaggestuurd werken gemaakt, maar gaat vraaggestuurd werken tegelijkertijd gepaard met initiatief nemen door handicap + studie: onderwerpen agenderen en mensen op ideeën brengen. Dit blijkt ook uit een verdiepend interview met een studentendecaan. Deze persoon vindt het lastig om haar directe behoefte aan dienstverlening aan te geven, maar wordt wel ‘getriggerd’ door onderwerpen die handicap + studie op de agenda zet en/of daarover in de nieuwsbrief aandacht aan schenkt.

Adviesraad

De Adviesraad is in 2012 gevormd en bestaat in 2014 uit acht personen onder wie vier bestuurders of hoogleraren van hoger onderwijsinstellingen. De Adviesraad is in de periode 2012-2014 meerdere keren bijeengekomen. Gestreefd wordt naar twee bijeenkomsten per jaar. Leden worden in de context van bijeenkomsten om advies gevraagd, maar ook op individuele basis geraadpleegd.

De directeur van handicap + studie geeft aan ‘super trots’ te zijn op het hoge niveau van de Adviesraad. Er kleeft volgens haar echter wel een nadeel aan, omdat agenda’s vaak vol zijn en bijeenkomsten daardoor lastig te organiseren. Dit wordt herkend door de twee leden van de

Adviesraad die we gesproken hebben. De directeur denkt erover of ze deze personen ook op een andere manier aan handicap + studie kan binden. Daarnaast kan volgens een lid van de Adviesraad de organisatie van de bijeenkomsten strakker: handicap + studie zou bijvoorbeeld twee weken van te voren een notitie kunnen sturen met heldere dilemma's die dan in de vergadering besproken worden. Dan kan men ook in de eigen organisatie nog iets terug leggen voor advies, is men beter voorbereid en is nog betere sturing mogelijk.

De Adviesraad geeft, volgens de directeur van handicap + studie, zeker sturing. De raad heeft bijvoorbeeld geadviseerd om de dienstverlening wel te gaan richten op het mbo, maar zich eerst te concentreren op het hoger onderwijs. Ook werk en stage vindt de raad erg belangrijk. Aandachtspunt daarbij is dat de meeste onderwijsinstellingen door de vele onderwerpen die ze behandelen dit onderwerp niet hoog genoeg op de agenda hebben staan. Handicap + studie kan hier uitstekend als intermediair optreden. Voor individuele onderwijsinstellingen zijn deze zaken namelijk lastiger te regelen. Een ander thema dat de raad, volgens een lid, geagendeerd heeft is de discussie of alle vakken ook op het niveau van de kwalificatie (hbo of wo) behaald moeten worden. Een student die moeilijkheden heeft met taal kan wellicht dit specifieke onderdeel op een lager niveau afsluiten. Deze discussie is van belang voor studenten met een functiebeperking en zou handicap + studie kunnen agenderen. Verder werd genoemd het aanbieden van gespecialiseerde expertise (bijvoorbeeld over autisme) en werd gewezen op de ontwikkeling dat het decentrale niveau bij de instellingen (faculteiten, departementen, opleidingen) belangrijker zal worden. Juist op het decentrale niveau vindt veel van de uitvoering van het beleid plaats, maar daar is niet altijd het belang van het onderwerp duidelijk. Handicap + studie zal dus maatwerk moeten bieden op dit niveau. Daarnaast is ook de strategie van handicap + studie een terugkerend onderwerp in bijeenkomsten; 'hoe krijgt handicap + studie bepaalde onderwerpen op de agenda van hoger onderwijsinstellingen?'

De leden van de Adviesraad ervaren dat zij goed sturing kunnen geven en geven tevens aan dat er ook bilateraal contact is met handicap + studie. De drempel daarvoor is laag en handicap + studie weet de leden van de Adviesraad te vinden. De leden ontvangen zelf op diverse manieren input voor hun bijdrage. Ze hebben bijvoorbeeld het onderwerp in hun portefeuille waardoor ze binnen de onderwijsinstelling het aanspreekpunt zijn. Verder hebben ze ook externe contacten met bijvoorbeeld andere instellingen of bepaalde relevante nevenfuncties op hetzelfde thema. Een lid geeft aan dat handicap + studie de leden van de Adviesraad nog beter als ambassadeur kunnen inzetten.

Projecten

In de periode 2012-2014 heeft handicap + studie projecten uitgevoerd in opdracht van onderwijsinstellingen en op basis van signalen van onderwijsinstellingen. Soms zijn deze projecten gefinancierd door de instelling, soms door handicap + studie. Ontwikkelkosten van projecten worden bijvoorbeeld uit de subsidie van het ministerie bekostigd en er zijn ook middelen versneld vrijgekomen uit de fondsen van twee stichtingen. Dit heeft volgens de directeur van handicap + studie 'enorm geholpen'. Handicap + studie kon met dat geld versneld projecten opstarten zonder directe bijdragen van instellingen. Voorwaarde was wel dat instellingen (en

studenten) meededen in de projecten. De plannen moe(s)ten goedgekeurd worden door het bestuur van de fondsen.

Een voorbeeld van een door handicap + studie ontwikkelde methode is 'De werkvloer op'. De methode is toegepast binnen twee onderwijsinstellingen op verschillende onderwerpen. Een geïnterviewde medewerker van één van de twee instellingen geeft aan zeer tevreden te zijn over de geboden ondersteuning van handicap + studie. Echter, als handicap + studie niet een groot deel uit eigen middelen had kunnen bijdragen dan was het project niet om deze manier uitgevoerd. Zowel wat betreft expertise als financieel.

Producten die ontwikkeld zijn kunnen, volgens de directeur van handicap + studie, bij een vergelijkbare vraag elders ook ingezet worden. Het is niet mogelijk om projecten elke keer vanuit de subsidie van het ministerie uit te voeren. Grote projecten zijn daarom niet zomaar uit te voeren en het aantal door onderwijsinstellingen betaalde projecten is nog beperkt.

Punt daarbij is ook dat instellingen zelf vaak expertise in huis hebben of halen. De vraag of handicap + studie dan vooral dienstverlening kan bieden aan grote of kleine instellingen is niet eenduidig te beantwoorden. Grote instellingen hebben eerder de expertise in eigen huis, maar kleine instellingen, zo stelt een lid van de Adviesraad, komen soms niet tot een goede vraagarticulatie, juist omdat ze te weinig expertise in huis hebben. De twee verschijnselen vragen bij handicap + studie om een verschillende aanpak.

2.4 Kwaliteit dienstverlening

In het beleidsplan 2012-2014 is aangegeven dat handicap + studie zich 'voor op de golf' wil positioneren. Het gaat dan om de beschikbare kennis, het zelf uitvoeren van onderzoek, het opzetten en begeleiden van innovatieve projecten, innovatie van de docentenopleiding en voortgaande scholing van docenten en het ontsluiten van innovatieve ICT- en internet toepassingen. Daarnaast dienen de medewerkers van handicap + studie een vraaggerichte manier van werken te verwerven. Dit laatste punt vergt in de afgelopen jaren een cultuuromslag binnen handicap + studie. De medewerkers hebben dan ook trainingen relatiemanagement (waaronder acquisitie) en adviesvaardigheden gevolgd en de omslag naar vraaggericht werken is volgens de directeur van handicap + studie gemaakt. Zij is tevreden over hoe het team nu functioneert. Ook een lid van de Adviesraad geeft aan dat handicap + studie nu meer projectmatig en vraaggestuurd werkt dan voorheen.

Handicap + studie is volgens het beleidsplan 2012-2014 voornemens de volgende dienstverlening te bieden of te continueren aan onderwijsinstellingen:

- Informatie ontsluiten. Dit kan bijvoorbeeld via de website en de informatielijn. Handicap + studie wil daarnaast de digitale omgeving verder uitbouwen en producten verspreiden voor gebruik in onderwijsinstellingen.
- Procesgerichte begeleiding. Handicap + studie wil basisscholing, verdiepende scholing en train-de-trainers concepten aanbieden. Daarnaast houden ze studiebijeenkomsten en organiseren ze tweejaarlijks een congres. Medewerkers participeren in netwerken voor hbo en wo met als doel haar kennis en ervaringen zo breed mogelijk te verspreiden. Handicap + studie zal ook zelf netwerken starten als daar behoefte aan blijkt. Op verzoek van instellingen kan han-

dicap + studie een onderwijsinstelling begeleiden bij het ontwikkelen en implementeren van (één van de aspecten van) studeren met een functiebeperking.

- Strategische advisering. Handicap + studie kan onderwijsinstellingen adviseren bij beleidsvorming, accreditatie, monitoring en audits of over inbedding in scholing van docenten. Daarnaast wil handicap + studie de bevordering van de wettelijke verankering van gelijke rechten voor studenten met een functiebeperking faciliteren. Tot slot dient de ombudsfunctie bij een externe organisatie ondergebracht te worden.
- Projecten voor en met de onderwijsinstellingen.

Informatie ontsluiten

Uit de jaarlijkse activiteitenplannen blijkt dat handicap + studie op verschillende manieren informatie verstrekt. Handicap + studie stuurt minimaal 12 keer per jaar een nieuwsflits aan 1.800 abonnees (2013) en heeft een info-lijn waar mensen naar toe kunnen bellen met vragen. Vragen die via de e-mail worden gesteld worden binnen drie werkdagen beantwoord. Veel voorkomende vragen worden met antwoord op de website geplaatst. De website van handicap + studie is fors aangepast aan de verschuiving van focus van studenten naar de instellingen. De website heeft een zakelijker uitstraling gekregen en is gericht op informatie voor de medewerkers van de instellingen. De aangeboden informatie is geactualiseerd. De filmpjes die handicap + studie heeft laten maken zijn geplaatst op een YouTube kanaal en zijn via de website te bereiken. De filmpjes gaan onder meer over toetsen en examinering, digitale toegankelijkheid en beeldvorming. Ook op social media (LinkedIn groepen) en Twitter is handicap + studie actief. Via de website verspreidt handicap + studie diverse 'tools', producten en publicaties die ondersteunen bij het ontwikkelen en implementeren van beleid op het gebied van studeren met een functiebeperking. Deze zijn ontwikkeld in overleg met de instellingen en in aansluiting op de thema's van de commissie Maatstaf. Gebieden waarop de producten zijn ontwikkeld zijn onder meer: toetsing en examinering, digitale toegankelijkheid en deskundigheidsbevordering.

Procesgerichte begeleiding

Handicap + studie biedt verschillende trainingen aan voor een diverse groep medewerkers van hoger onderwijsinstellingen. Voor eerstelijns begeleiders is er bijvoorbeeld een docententraining beschikbaar. Beginnende studentendecanen kunnen een training volgen waarin ze basis-kennis verwerven. Voorbeelden van verdiepingstrainingen zijn trainingen over ASS, ADHD, toeleiding naar stage en stagebegeleiding, digitale didactiek en toegankelijkheid van elektronische leeromgevingen (ELO's). Train-de-trainer modules zijn ook beschikbaar op verschillende thema's en worden ook door LOShbo aangeboden.

Ontwikkelkosten van trainingen worden vanuit de basissubsidie bekostigd; de uitvoeringskosten worden gedeeltelijk bekostigd uit de bijdrage van deelnemers. Een kritisch punt voor handicap + studie wat betreft de trainingen is dat bijvoorbeeld docenten heel concrete, op hun situatie toegepaste casuïstiek willen. Handicap + studie is daarin, volgens de directeur, nog minder goed en zal zich hier verder in moeten ontwikkelen.

Handicap + studie heeft studiebijeenkomsten, waaronder regionale bijeenkomsten, georganiseerd over verschillende thema's zoals de Maatstafthema's, Universal Design for Learning (UDL), ASS/autisme en stage en werk. In overleg met vertegenwoordigers van instellingen zijn

de onderwerpen vastgesteld. Voor deelname aan de studiebijeenkomsten wordt een financiële bijdrage gevraagd van de deelnemers. Daarnaast heeft handicap + studie ook actief geparticipeerd in bijeenkomsten, die zijn georganiseerd door vooral de onderwijsinstellingen. Regiobijeenkomsten worden door de directeur van handicap + studie gezien als sturingsinstrument, omdat de instellingen daarin duidelijk kunnen aangeven wat zij willen of verwachten. De bijeenkomsten zijn voor handicap + studie belangrijke contactmomenten met het veld.

In december 2012 en december 2014 heeft handicap + studie een uitstekend bezocht congres met plenaire en themasessies georganiseerd.

Niet alleen met de hoger onderwijsinstellingen onderhoudt handicap + studie contact (bijvoorbeeld via VSNU, Vereniging Hogescholen, LOShbo, LBS-csh en relevante lectoraten/leerstoelen), maar ook met andere organisaties. Voorbeelden hiervan zijn Steunpunt Inclusief Onderwijs in België (SIHO), UDL Nederland, uitgeverijen, Disability Studies in Nederland (DSiN), SURF, Landelijke Studenten Vakbond (LSVb), Interstedelijk Studenten Overleg (ISO), Landelijk Informatie- en Expertisecentrum Aansluiting hbo (LICA), Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie (NVAO), Chronisch zieken en Gehandicapten Raad Nederland (CG-raad) en college Rechten van de Mens. Handicap + studie heeft zelf het initiatief genomen tot een werkgroep over de digitalisering van studieboeken en een klankbordgroep voor studeren met psychische klachten. De klankbordgroep voor studeren met psychische klachten wacht momenteel op subsidie om de plannen uit te voeren, zo bleek uit gesprekken met enkele deelnemers.

Strategische advisering

Strategische advisering is sinds de transformatie een nieuwe activiteit van handicap + studie. Medewerkers hebben inmiddels al meerdere hogescholen en universiteiten kunnen bijstaan in het ontwikkelen van beleidsplannen of bij de borging van het (kwaliteits)beleid. In het kader van de scholing van docenten voert handicap + studie overleg tevens met de VSNU en Vereniging Hogescholen over het BKO-programma en de ruimte daarbinnen voor het thema studeren met een functiebeperking en UDL. Meer over UDL leest u in paragraaf 2.5. Daarnaast verzamelt handicap + studie signalen over problemen voor studenten met een functiebeperking en speelt die door naar het ministerie van OCW en indien nodig het College voor de Rechten van de Mens en de politiek.

Projecten voor en met de onderwijsinstellingen

Dit is besproken in paragraaf 2.3.

2.5 Beeldvorming op positief-inspirerende wijze beïnvloeden

Handicap + studie beschrijft in het beleidsplan 2012-2014 dat ze het UDL (Universal Design for Learning) concept (inclusief onderwijs) in samenhang met andere benaderingen meer gaan concretiseren, omdat UDL zo goed past bij de huidige ontwikkeling van het studeren met een functiebeperking in Nederland. De UDL-benadering gaat niet uit van doelgroepenbeleid voor studenten met een functiebeperking, maar van inclusief beleid. Inclusief beleid zou een goede basis leggen voor een positieve toonzetting. 'Inclusief onderwijs zorgt ervoor dat studenten met een functiebeperking hun focus op hun studie kunnen richten omdat zij geen speciale voorzie-

ningen hoeven te regelen, zich meer verbonden voelen met hun onderwijsinstelling en studiegenoten omdat zij niet langer een bijzonder of ‘lastig’ geval zijn en door hun onderwijsinstelling gezien worden als een meerwaarde voor het onderwijs.’

Handicap + studie probeert in haar communicatie en bij specifieke vragen eerder generieke oplossingen aan te dragen dan oplossingen die alleen voor een bepaalde student zouden gelden. Daarnaast verspreidt handicap + studie informatie over UDL en heeft handicap + studie overleg met lerarenopleidingen over UDL. Ook in de filmpjes op haar website staat de positieve toon centraal.

De directeur van handicap + studie geeft aan dat in de basiskwalificatie onderwijs (BKO) zeker nog winst te behalen valt. Veel instellingen doen in de BKO nog niets aan studeren met een functiebeperking. Grote prioriteit hebben aanpassingen in de lerarenopleiding. Handicap + studie heeft door voortschrijdend inzicht de koers verlegd wat betreft UDL. In het beleidsplan 2012-2014 was UDL de rode draad, maar het is ‘niet goed als handicap + studie UDL aan de man moet brengen’. Het nadeel daarvan is namelijk dat het daardoor teveel geassocieerd wordt met functiebeperkingen, terwijl het juist goed is voor alle studenten. Handicap + studie zal daarom vanaf 2015 bewust meer ondersteunend bezig zijn en bijdragen aan initiatieven, maar niet meer het gezicht zijn van UDL.

Een lid van de Adviesraad geeft aan dat studenten met een functiebeperking op vele instellingen niet langer als ‘lastig’ worden gezien. Dat komt ‘zeker op het conto van handicap + studie’. Enkele instellingen omarmen zelfs het thema diversiteit (waaronder studeren met een functiebeperking) nadrukkelijk en het feit dat het thema is opgenomen in de accreditatie draagt ook bij aan het omarmen van het thema.

2.6 Forum van studenten

Handicap + studie heeft zich in haar activiteitenplan 2012-2014 tot doel gesteld een forum van studenten in te stellen. Er zijn uiteraard wel studenten betrokken in projecten en in de door handicap + studie gemaakte filmpjes komen ook studenten aan het woord, maar een forum zou handicap + studie ‘scherp moeten houden’ voor wat betreft de mate waarin onderwijsinstellingen er in slagen belemmeringen weg te nemen. Het forum zou een aantal keer per jaar digitaal geraadpleegd worden en eenmaal per jaar zou er een bijeenkomst plaats vinden en zo kan er sturing zijn.

Dit klankbord van studenten is in de periode 2012-2014 niet goed van de grond gekomen. ‘Studenten waren helemaal uit beeld geraakt’, volgens de directeur van handicap + studie. Handicap + studie heeft het onderwerp recent opnieuw op de agenda gezet. Een oud bestuurslid van de LSVb en nu medewerker van handicap + studie houdt zich hier mee bezig. Deze persoon zoekt contact met bestaande overleggen van studenten met een functiebeperking aan onderwijsinstellingen, maar deze zijn er slechts op een enkele plek. Er is ook contact met landelijke en regionale overleggen van studenten. Het is belangrijk een forum ‘erg up to date te houden. Je hebt namelijk steeds nieuwe leden nodig en ook een trekker is heel belangrijk’.

3 Ondersteuningsbehoefte hoger onderwijsinstellingen

Handicap + studie biedt, zoals ook bleek in hoofdstuk 2, diverse vormen van ondersteuning aan hoger onderwijsinstellingen. Leidend hierbij zijn de Maatstaf-thema's. Belangrijk is om na te gaan of de geboden ondersteuning voldoet aan de behoefte van de hoger onderwijsinstellingen. In dit hoofdstuk gaan we daarom eerst kort in op het onderzoek van Berenschot en de enquête die handicap + studie zelf heeft uitgezet in de zomer van 2014 en daarna de enquête die door het ITS in november/december 2014 is uitgezet onder studentendecanen en andere bij het thema betrokken medewerkers van onderwijsinstellingen. In deze onderzoeken zijn onder meer vragen gesteld over de ondersteuningsbehoefte van hoger onderwijsinstellingen.

3.1 Onderzoek Berenschot en handicap + studie

Berenschot heeft voor het advies naar de inrichting, benodigde dienstverlening en positionering van het landelijke expertisecentrum een enquête gehouden onder studentendecanen van universiteiten en hogescholen.

Een ruime meerderheid van de deelgenomen studentendecanen heeft behoefte aan ondersteuning door de toekomstige expertisefunctie op alle voorgelegde aspecten. Dit geldt over de gehele linie van de thema's van de commissie Maatstaf, met uitzondering van advisering ten aanzien van fysieke toegankelijkheid. De meeste studentendecanen in de steekproef hebben behoefte aan ondersteuning als het gaat om de deskundigheid van onderwijsprofessionals inzake studeren met een functiebeperking. Op de tweede plaats staan informatievoorziening en voorlichting, gevolgd door leerroutes en flexibilisering van het onderwijs. Er bestaat wel een verschil tussen de typen hoger onderwijsinstellingen. De meeste studentendecanen van hogescholen hebben behoefte aan ondersteuning bij de deskundigheid van onderwijsprofessionals. De meeste studentendecanen van universiteiten hebben behoefte aan ondersteuning bij informatievoorziening en voorlichting.

In het onderzoek van handicap + studie is aan studentendecanen gevraagd welke Maatstaf-thema's de meeste prioriteit hebben voor hun instelling. De thema's informatievoorziening en voorlichting en deskundigheid krijgen de hoogste prioriteit en de toegankelijkheid (fysiek en digitaal) heeft de laagste prioriteit. De aangegeven prioriteiten komen grotendeels overeen met de behoefte aan ondersteuning zoals in het onderzoek van Berenschot naar voren komt.

Ook is gevraagd aan welke andere onderwerpen handicap + studie aandacht moet besteden. De twee belangrijkste andere thema's zijn (de overgang naar) stage en werk en studeren met psychische klachten.

De manier waarop men bij voorkeur gebruik wil maken van de diensten van handicap + studie is het bezoeken van de website, het lezen van de digitale Nieuwsflits en het deelnemen aan landelijke bijeenkomsten. Deelname aan projecten, maar vooral trainingen op maat op de eigen instelling heeft niet de voorkeur van studentendecanen. Ook voor het toerusten van de eerste lijns begeleiders zien de studentendecanen meer in informatie op de website en studiemiddagen

dan training in de instelling of training met open inschrijving. Er bestaat dus enige spanning tussen het trainingsaanbod van handicap + studie en de gewenste deskundigheidsbevordering (naar inhoud en/of vorm). In de volgende paragraaf gaan we hier nader op in en komen hierbij ook de verschillen tussen universiteiten en hogescholen aan bod.

3.2 Onderzoek ITS

Het ITS heeft in november/december 2014 een korte enquête voorgelegd aan de studentendecanen van de universiteiten en hogescholen. Ook andere medewerkers van de hoger onderwijsinstellingen konden de vragenlijst invullen. De vragenlijst is ingevuld door 68 medewerkers, 29 van hogescholen en 39 van universiteiten. Omdat we hierna steeds kijken naar verschillen tussen hogescholen en universiteiten is deze verhouding (29:39) geen probleem. De persoon die de vragenlijst heeft ingevuld vervult meestal de functie van studentendecaan (76% is studentendecaan) en is gemiddeld 10 jaar werkzaam in deze functie. Het gaat aldus voornamelijk om zeer ervaren medewerkers die een goed oordeel kunnen vellen over ontwikkelingen in de afgelopen jaren.

Contact met handicap + studie

Bijna 60 procent van de deelgenomen medewerkers heeft in de afgelopen twee jaar minimaal één keer contact gehad met handicap + studie. Een groot deel heeft geen enkele keer contact gehad met handicap + studie. Onder contact verstaan we niet het bezoeken van de website of het lezen van de digitale Nieuwsflits. Personen die geen contact hebben gehad met handicap + studie zijn voornamelijk medewerkers van universiteiten (49% geen contact) en in mindere mate van hogescholen (31% geen contact). Dit verschil is niet significant.

Het contact had voornamelijk betrekking op (eventuele) deelname aan landelijke bijeenkomsten of projecten van handicap + studie en op informatie over studeren met een functiebeperking (tabel 3.1). Bij andere vormen van contact met handicap + studie wordt vooral genoemd dat handicap + studie aanwezig is bij landelijke vergaderingen van studentendecanen.

Tabel 3.1 – Waarover heeft u contact gehad met handicap + studie, in percentages (n=40), ***

	%
(eventuele) deelname aan landelijke bijeenkomsten h + s	50
informatie over studeren met een functiebeperking	45
(eventuele) deelname aan projecten h + s	40
(eventuele) deelname aan regionale bijeenkomsten h + s	33
(eventuele) deelname aan training h+ s	30
advies over individuele casus	20
anders	18

* Meerdere antwoorden mogelijk.

** Alleen gevraagd als men in de afgelopen twee jaar contact heeft gehad met handicap + studie.

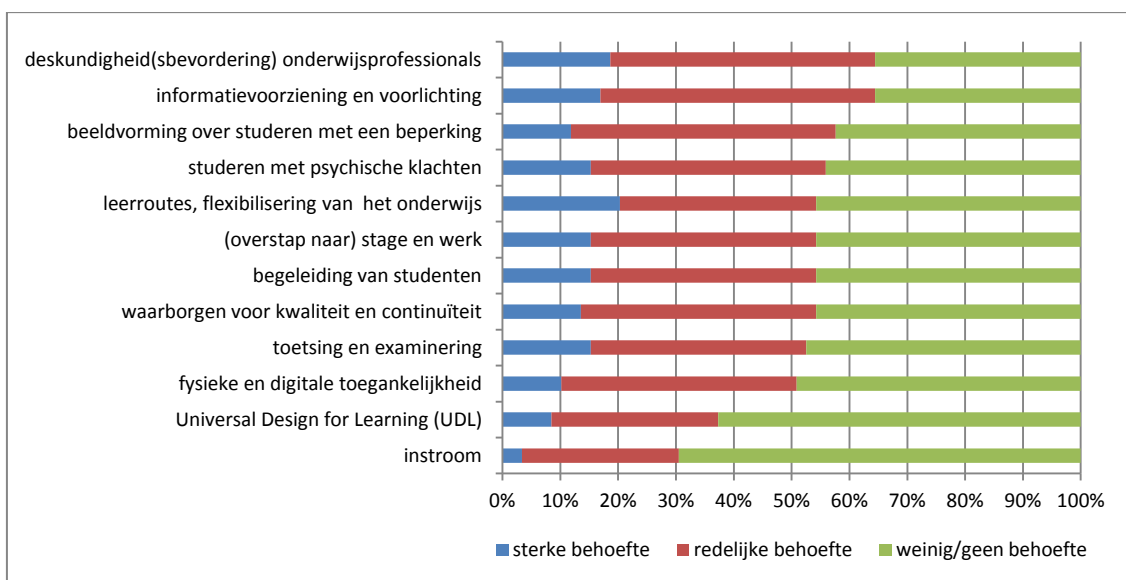
Onderwerpen waarover men contact heeft gehad zijn voornamelijk de maatstaf thema's, bijvoorbeeld in de regionale bijeenkomsten. Specifieke beperkingen waarover men contact heeft gehad zijn vooral dyslexie, autisme en psychische beperkingen.

Ondersteuningsbehoefte

Over de zeven thema's van de commissie Maatstaf en de vijf aanvullende thema's van handicap + studie is gevraagd of men behoefte heeft aan ondersteuning (figuur 3.1).

De grootste behoefte heeft men aan ondersteuning op de thema's deskundigheidsbevordering en informatievoorziening en voorlichting. De meerderheid heeft geen of weinig behoefte aan ondersteuning op de thema's instroom en Universal Design for Learning (UDL).

Figuur 3.1 – In hoeverre heeft u behoefte aan ondersteuning op de volgende gebieden?, in percentages

Over het algemeen geldt dat medewerkers van universiteiten minder vaak behoefte hebben aan ondersteuning dan medewerkers van hogescholen. Dit verschil is significant voor de thema's leerroutes, flexibilisering van het onderwijs en begeleiding van studenten. Medewerkers van universiteiten hebben juist méér behoefte aan ondersteuning op de thema's beeldvorming over studeren met een beperking en UDL, maar de verschillen met medewerkers van hogescholen zijn in dit geval niet significant.

Ruim de helft van de medewerkers weet niet of er vormen van ondersteuning zijn die handicap + studie, volgens hen, niet biedt, maar waar ze wel behoefte aan hebben (zie tabel 2, bijlage 1). Van de overige groep heeft 69 procent geen behoefte aan andere vormen van ondersteuning en 31 procent heeft dat wel. Er zijn hierin geen verschillen tussen hogescholen en universiteiten. De volgende vormen van mogelijke ondersteuning door handicap + studie worden genoemd door de medewerkers die behoefte hebben aan ondersteuning en niet weten of handicap + studie dat kan bieden:

- Inspelen op nieuwe wetgeving en ontwikkelingen, landelijke voorlichting hierover, contacten met uwv etc.
- Kennisuitwisseling.
- Ondersteuning die ook meedenkt met de onderwijsinstelling.
- Rechtspositie buitenlandse student.
- Ruggespraak.
- Up to date informatie over handicaps, mogelijkheden en grenzen met een objectieve blik en wetenschappelijk onderbouwd. Meer rekening houdend met een universitaire opleiding (gaan te weinig uit van eigen verantwoordelijkheid en zelfstandigheid student).
- Op algemene zaken die voor alle instellingen van belang zijn, dus bv veranderende regels bij UWV etc.
- Zo concreet mogelijke tips over functiebeperkingen en het realiseren van voorzieningen.

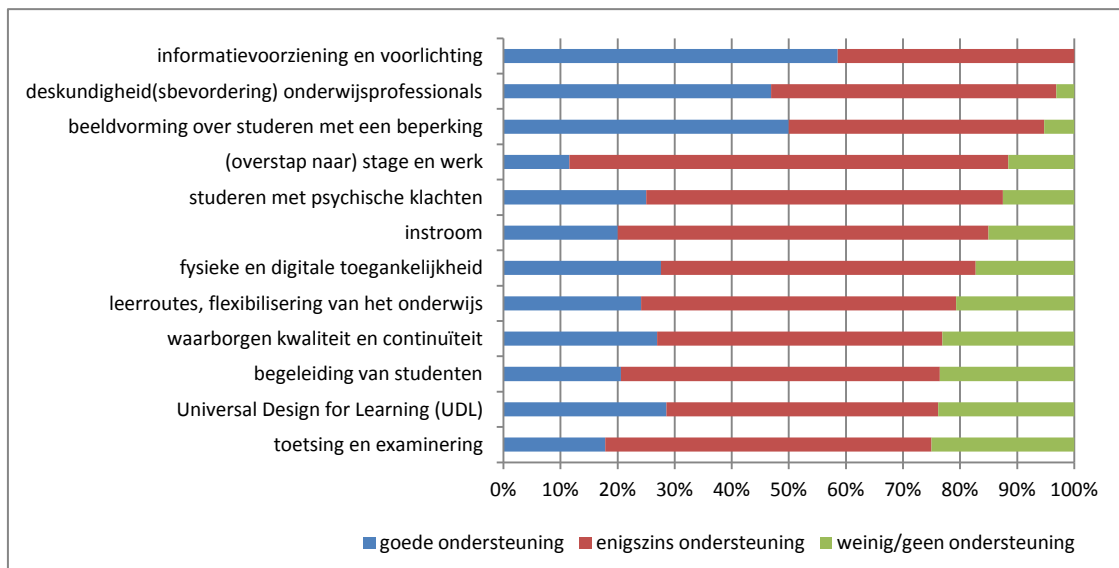
4 Beoordeling ondersteuning

Naast de behoefte aan ondersteuning hebben we in de enquête ook gevraagd in hoeverre men vindt dat handicap + studie goede ondersteuning biedt op de zeven Maatstaf-thema's en de vijf aanvullende thema's van handicap + studie. Daarnaast is geïnformeerd in hoeverre medewerkers bepaalde drempels ervaren bij het gebruik maken van de ondersteuning van handicap + studie.

4.1 Beoordeling ondersteuning

In figuur 4.1 is weergegeven of men vindt dat handicap + studie goede ondersteuning biedt op de diverse thema's. Een groep (tussen de 29% en 66%) antwoordt op de diverse thema's 'weet ik niet'. In bijlage 1 (tabel 1) is hierover meer gedetailleerde informatie opgenomen. De groep is vooral groot op de thema's instroom en UDL. In figuur 4.1 zijn de personen die 'weet niet' antwoorden niet weergegeven.

Figuur 4.1 – In hoeverre biedt handicap + studie, volgens u, goede ondersteuning op deze gebieden?, in percentages

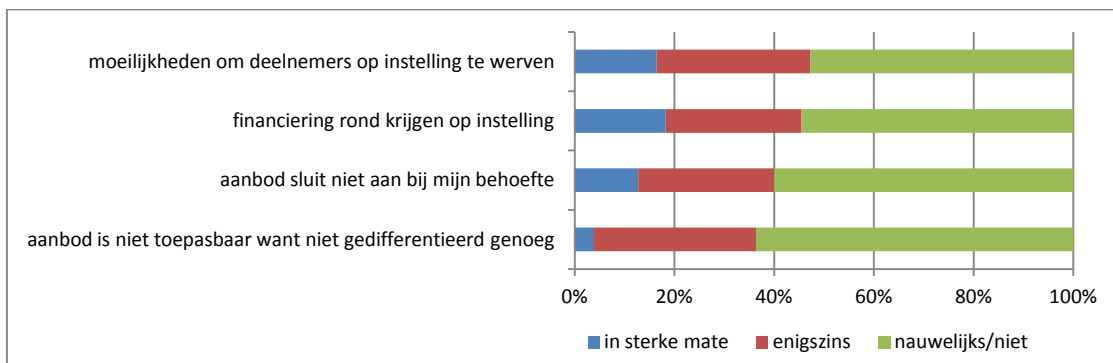

Ondersteuning wordt volgens de medewerkers van de hoger onderwijsinstellingen vooral geboden op de thema's informatievoorziening en voorlichting, de deskundigheid(sbevordering) van onderwijsprofessional en op de beeldvorming over studeren met een functiebeperking. Er wordt volgens deze groep weinig tot geen ondersteuning geboden op de thema's toetsing en examinering, UDL, begeleiding van studenten en waarborgen voor kwaliteit en continuïteit.

4.2 Mogelijke drempels

In welke mate de onderwijsinstellingen bepaalde drempels ervaren bij het gebruik maken van de ondersteuning van handicap + studie is weergegeven in figuur 4.2¹.

Figuur 4.2 – In hoeverre ervaart u onderstaande mogelijke drempels bij het gebruik maken van de ondersteuning van handicap + studie?, in percentages

Veel medewerkers (53% tot 64%) ervaren de genoemde drempels nauwelijks of niet. De belangrijkste drempel is het werven van deelnemers op de onderwijsinstelling. Deze drempel is belangrijker dan het rond krijgen van financiering of gebrek aan aansluiting. In nog iets mindere mate wordt het aanbod van handicap + studie als drempel ervaren, ofschoon er wel aansluitingsproblematiek tussen aanbod en behoefte wordt ervaren.

De drempel die het meest 'in sterke mate' wordt ervaren is het rond krijgen van financiering op de instelling. Er bestaan dus zeker wel drempels qua financiering voor initiatieven op de instellingen om belemmeringen voor het studeren met een functiebeperking weg te nemen.

Het rond krijgen van de financiering op de instelling is een iets grotere drempel voor hogeschoolen dan voor universiteiten. Voor universiteiten geldt iets vaker dat het aanbod niet aansluit bij de behoefte. De verschillen zijn echter niet significant.

Ook uit het contact met leden van CSH en de expertgroep van LOShbo komt naar voren dat naast budget het verzamelen van mensen op de instelling als een knelpunt wordt ervaren. Bij het laatste wordt aangegeven dat het dan lijkt alsof het aanbod van handicap + studie niet landt in een onderwijsinstelling, terwijl het meer een punt is dat het onderwerp intern niet hoog genoeg op de agenda staat. Men denkt wel dat handicap + studie vaker wordt uitgenodigd als de dienstverlening gratis zou zijn. Ook de kosten (inclusief tijd) voor het bijwonen van het tweejaarlijkse congres kan een drempel zijn om er naar toe te gaan.

Handicap + studie en leden van de Adviesraad merken ook zelf dat de financiën een drempel kunnen opwerpen. Bij één instelling werd, volgens de directeur van handicap + studie, tot een aantal uren dienstverlening door handicap + studie betaald, maar nadat deze uren op waren en het werk nog niet gedaan was bleek het niet mogelijk om handicap + studie voor het restant

¹ Zie opnieuw bijlage 1 (tabel 3) voor meer detailinformatie.

ingeschatte aantal uren te betalen. De instelling ging meer zelf doen en de inkomsten voor handicap + studie waren beperkt. De leden van de Adviesraad geven bovendien aan dat hogescholen en universiteiten in het algemeen uit 'eigenwijze mensen' bestaan die niet snel expertise van buiten halen. Als men dan ook nog moet betalen wordt de drempel extra hoog. Een lid van de Adviesraad meent dat er wat dit betreft vooral kansen liggen in projecten die met meerdere instellingen uitgevoerd worden.

Wat betreft het gedifferentieerde aanbod wordt genoemd dat handicap + studie meer nuancering in hun thema's kan aanbieden. Een geïnterviewde studentendecaan doet bijvoorbeeld niet altijd nieuwe kennis op in bijeenkomsten en een geïnterviewde medewerker van een hogeschool geeft aan dat het niveau soms te laag is. Naar zijn mening zijn de ontwikkelingen dan elders al verder. Handicap + studie kan meer differentiëren naar doelgroepen binnen hogescholen en universiteiten. Als voorbeeld wordt een training voor examencommissies genoemd. Er zijn dan genoeg hogescholen om mee te doen aan het project, maar geen universiteiten. Universiteiten zouden een andere dienstverlening rond het thema examencommissies en functiebeperkingen aangeboden willen zien.

Ruim een vijfde ervaart nog andere drempels bij het gebruik maken van het aanbod van handicap + studie. Enkele antwoorden die gegeven zijn:

- Betalen workshops met iDEAL.
- De antwoorden die ik krijg hebben me tot nu toe niet echt verder geholpen.
- Financiële drempels en de tijdsdruk bij alle medewerkers die eigenlijk wel gebruik zouden moeten maken van het aanbod.
- Niet concreet genoeg.
- Niet geheel duidelijk waar ik ze voor kan inschakelen.
- Nieuwe ontwikkelingen zijn niet altijd geïmplementeerd binnen de organisatie.
- Tijd ontbreekt.

Beschikbare tijd van medewerkers van de hogescholen en universiteiten lijkt dus ook een belangrijke drempel. Volgens leden van de CSH en LOShbo is dat een belangrijke factor, samen met de financiële drempel, zeker in een tijd waarin ook aan de instellingen gereorganiseerd wordt. 'Dan ga je niet zo snel een dag weg voor iets dat handicap + studie aanbiedt.'

4.3 Waardering

Aan het eind van de enquête is gevraagd of men de activiteiten en de veranderingen van handicap + studie wil waarderen met een rapportcijfer. Wederom een grote groep (26% en 42%) geeft aan dit niet te kunnen beoordelen (Vgl. bijlage 1, tabel 9 en 10). Deze groep is buiten beschouwing gelaten in onderstaande tabel.

Tabel 4.1 – Rapportcijfer voor activiteiten en transformatie van handicap + studie, in aantallen en gemiddeldes

	totaal		hogeschool		universiteit	
	n	gem.	n	gem.	n	gem.
activiteiten van handicap + studie	39	6,9	18	7,2	21	6,6
transformatie handicap + studie	31	7,1	13	7,1	18	7,1

De medewerkers van hogescholen waarderen de activiteiten van handicap + studie met een significant hoger rapportcijfer dan de medewerkers van universiteiten (respectievelijk 7,2 versus 6,6). De transformatie van handicap + studie wordt juist zowel door de medewerkers van hogescholen en universiteiten gewaardeerd met een 7,1. De medewerkers van universiteiten beoordelen de transformatie van handicap + studie dus op dezelfde manier als medewerkers van hogescholen en hoger dan de huidige activiteiten van handicap + studie.

We hebben daarnaast in de enquête expliciet aan de medewerkers van de hoger onderwijsinstellingen gevraagd over welke vorm(en) van ondersteuning van handicap + studie men (zeer) tevreden is. De trainingen en de regiobijeenkomsten worden dan het vaakst genoemd. Ook de (ondersteuning bij) projecten en de communicatie en toegankelijkheid van handicap + studie waardeert men. Verder worden nog de website, de informatie/advies/expertise, en de lobbyfunctie naar het ministerie en de instellingen (opname in de accreditatie) genoemd.

Ook in de gesprekken die we hebben gevoerd met het CSH, LOShbo en de adviesraad worden de regiobijeenkomsten en trainingen genoemd. Handicap + studie is daarnaast meer vraaggericht gaan werken, luistert meer naar wat instellingen willen en heeft ook een goed contact met de instellingen in het hoger onderwijs. Handicap + studie weet de verbindingen te leggen en is als verbindende factor ‘enorm belangrijk’. Ook in de lobby naar het ministerie is handicap + studie van belang. Dit wordt volgens meerdere interviews wel erg gekoppeld aan de persoon van de huidige directeur. Een lobbyfunctie richting bestuurders van instellingen wordt (nog) niet waargenomen.

Er is ook gevraagd naar de verbeterpunten. Deze komen in hoofdstuk zes aan bod.

5 Transformatiepunten

In dit hoofdstuk is per transformatiepunt weergegeven hoe men de huidige stand van zaken of de transformatie beoordeeld. In de enquête zijn hierover vragen gesteld en deze informatie is aangevuld met resultaten uit de interviews.

Ook bij deze vragen komt het voor dat een groot deel van de respondenten aangeeft bepaalde zaken niet te kunnen beoordelen (zie bijlage 1). Opvallend is wel dat de groep ‘geen oordeel’ zowel bestaat uit medewerkers met een ‘andere functie’ als uit studentendecanen. Handicap + studie heeft binnen de onderwijsinstellingen juist met deze groep veel contact, maar toch kunnen zij blijkbaar niet altijd een oordeel geven. Vaak is één studentendecaan portefeuillehouder wat betreft het onderwerp studeren met een functiebeperking en wordt de informatie via deze persoon verspreid waardoor niet alle studentendecanen een goed zicht hebben op de werkzaamheden van handicap + studie. Dit blijkt ook uit de verdiepende interviews.

5.1 Ondersteuner van instellingen

Handicap + studie heeft de focus verlegd van begeleiding van studenten met een beperking naar ondersteuning van hoger onderwijsinstellingen. Alle medewerkers van hogescholen vinden dat handicap + studie de ondersteuningsrol voor het hoger onderwijs voldoende tot goed invult (tabel 5.1). De medewerkers van universiteiten zijn iets kritischer en daarvan vindt een kwart dat het momenteel matig gebeurt. De overige groep vindt dat het voldoende tot uitstekend gebeurt. De verschillen tussen medewerkers van hogescholen en universiteiten zijn significant.

Tabel 5.1 – Hoe vindt u dat handicap + studie momenteel haar ondersteuningsrol voor het hoger onderwijs invult?, in percentages

	totaal (n=32)	hogeschool (n=16)	universiteit (n=16)
uitstekend	6	-	13
goed	34	56	13
voldoende	47	44	50
matig	13	-	25
onvoldoende	-	-	-

5.2 Sturing door instellingen

Hoger onderwijsinstellingen moeten invloed hebben op de agendasetting van handicap + studie. 65 procent van de medewerkers² van hoger onderwijsinstellingen die aangeven dat ze dit kunnen beoordelen, vindt dat ze voldoende tot ruim voldoende invloed hebben op de activiteiten van handicap + studie. Medewerkers van universiteiten ervaren minder invloed dan de medewerkers van hogescholen, maar dit verschil is niet significant.

5.3 Kwaliteit dienstverlening

De beoordeling van de kwaliteit van de dienstverlening is weergegeven in tabel 5.2. 45 procent beoordeelt de kwaliteit van de dienstverlening van handicap + studie als goed tot uitstekend. En nog eens 42 procent beoordeelt de kwaliteit als voldoende.

Medewerkers van hogescholen beoordelen de kwaliteit van de dienstverlening significant beter dan medewerkers van universiteiten. In de antwoorden van de medewerkers van universiteiten is meer variatie; ruim een kwart vindt de kwaliteit van de dienstverlening matig terwijl geen enkele medewerker van een hogeschool dat vindt.

Tabel 5.2 – Hoe beoordeelt u de kwaliteit van de dienstverlening van handicap + studie?, in percentages

	totaal (n=31)	hogeschool (n=16)	universiteit (n=15)
uitstekend	3	-	7
goed	42	63	20
voldoende	42	38	47
matig	13	-	27
onvoldoende	-	-	-

Hoewel medewerkers van universiteiten de huidige kwaliteit van dienstverlening lager beoordelen dan medewerkers van hogescholen, zijn ze iets positiever over de toename van de kwaliteit van de dienstverlening (tabel 5.3). De verschillen tussen hogescholen en universiteiten zijn niet significant.

² Dus 65% van de medewerkers die een oordeel uitspreken. 58% van de ondervraagde medewerkers geeft aan dit niet te kunnen beoordelen (zie bijlage 1, tabel 5).

Tabel 5.3 – Vindt u dat de kwaliteit van de dienstverlening van handicap + studie de laatste twee jaar is verbeterd, in percentages

	totaal (n=22)	hogeschool (n=10)	universiteit (n=12)
ja, sterk verbeterd	23	10	33
ja, enigszins verbeterd	64	60	67
de kwaliteit is dezelfde gebleven	14	30	-
nee, de kwaliteit is enigszins afgenomen	-	-	-
nee, de kwaliteit is sterk afgenomen	-	-	-

De belangrijkste toelichting die gegeven wordt bij de toename van de kwaliteit is dat handicap + studie meer vraaggericht en meer gericht op de onderwijsinstelling is geworden. Daarnaast wordt genoemd dat handicap + studie professioneler en realistischer is gaan werken en dat je nu terecht kunt voor gedegen hulp en/of advies. Ook het aanbod sluit beter aan bij de wensen van de onderwijsinstelling en is concreter geworden.

5.4 Beeldvorming op positief-inspirerende wijze beïnvloeden

Bijna 90 procent van de medewerkers van hoger onderwijsinstellingen vindt dat handicap + studie de beeldvorming rond studeren met een functiebeperking (in ruime mate of enigszins) op positieve wijze beïnvloedt. Er zijn geen verschillen tussen medewerkers van hogescholen en universiteiten.

6 Aanbevelingen

In de enquête is, naast de specifieke vragen naar verbeterpunten per transformatiepunt, ook een algemene vraag opgenomen naar verbeterpunten. Alle genoemde verbeterpunten zijn geordend naar transformatiepunt en hieronder beschreven.

6.1 Ondersteuner van instellingen

De medewerkers van hoger onderwijsinstellingen is gevraagd op welke wijze handicap + studie het hoger onderwijs nog beter kan ondersteunen. Het meest genoemd wordt de lobby naar bestuurders van de instellingen en naar de politiek. Een succesvolle lobby in de richting van deze partijen is voor handicap + studie uiteraard geen eenvoudige zaak. De Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW) – waarin functiebeperking wordt genoemd in passages over accreditatie, onderwijs- en examenreglement, profileringfonds en medezeggenschap – kan daarbij wel helpen. Studentendecanen verwachten dat bij meer (door handicap + studie te genereren) aandacht voor het thema bij hun bestuurders het voor hen makkelijker wordt om de rest van hun organisatie mee te krijgen voor bepaalde initiatieven.

Volgens een lid van de Adviesraad moet handicap + studie aan de bestuurders duidelijker maken wat ze aan ondersteuning van handicap + studie hebben, zeker omdat bepaalde zaken ook geld kosten. Ook de leden van CSH en LOShbo die wij hebben gesproken geven aan dat handicap + studie momenteel geen lobbyfunctie vervult richting bestuurders van de instellingen, maar dat het wellicht anders is in instellingen waar ze processen begeleiden. Of het goed gaat in een onderwijsinstelling lijkt vooral afhankelijk van personen zoals een lid van het College van Bestuur die er persoonlijk aandacht aan besteedt. Interne steun voor het onderwerp achten zij zeer belangrijk.

Ook zou handicap + studie zich nog meer op doelgroepen binnen de instelling kunnen richten. Een voorbeeld hiervan is het adviseren bij aanvragen die examencommissies krijgen. Ook de deskundigheid wat betreft wet- en regelgeving moeten ze opbouwen en uitdragen en wat algemener geldt dat ze hun aanbod beter onder de aandacht kunnen brengen bij onderwijsinstellingen. Handicap + studie moet de zichtbaarheid wat dit betreft vergroten.

Opvallend is dat op de instellingen van de leden van CSH en LOShbo die wij in het kader van deze evaluatie hebben gesproken veel zaken zelf worden geregeld. Het gaat dan bijvoorbeeld om professionaliseringsmodules en dyslexiecurcussen. Deze instellingen hebben zelf veel contacten met diverse gespecialiseerde instituten en zijn soms (voor de transitie) zaken zelf al gaan regelen. Dit is zeker niet het geval bij alle hogescholen en universiteiten. Het is voor de (presentatie van) het dienstenaanbod van handicap + studie van belang om goed met deze differentiatie tussen de instellingen rekening te blijven houden.

6.2 Sturing door instellingen

‘Expertisecentrum handicap + studie wil een vraaggestuurde dienstverlener zijn voor hbo en wo op het gebied van de ontwikkeling en uitvoering van beleid en maatregelen voor studenten met een functiebeperking’. Volgens de medewerkers van de hoger onderwijsinstellingen kan handicap + studie de invloed van instellingen vergroten door zelf meer invloed uit te oefenen op een hoger niveau, maar ook op een lager niveau (bijvoorbeeld docenten) in de instelling. De directeur van handicap + studie verwacht ook in de toekomst meer direct met docenten te maken te krijgen.

Andere zaken die worden genoemd door medewerkers van de hoger onderwijsinstellingen doet handicap + studie al en kunnen wellicht meer geïntensiveerd worden. Het gaat dan om de studentendecanen in de bestaande overleggen hun knelpunten en behoeftes kenbaar te laten maken, het te vragen aan hoger onderwijsinstellingen, studentendecanen persoonlijk te benaderen en meer netwerken. Ook de directeur van handicap + studie geeft aan dat handicap + studie aandacht moet blijven houden voor een goed contact met het veld. Dat is belangrijk om de goede signalen te horen, maar ook om de lobbyfunctie te kunnen vervullen.

6.3 Kwaliteit dienstverlening

De website van handicap + studie is volgens de gesproken leden van CSH en LOShbo niet altijd sluitend wat betreft informatie over regelingen aan onderwijsinstellingen. De website is wat dat betreft niet up to date. Aangegeven is dat instellingen binnenkort zelf de informatie over hun onderwijsinstelling op de website van handicap + studie kunnen beheren. Dat wordt positief beoordeeld.

Wanneer gevraagd wordt hoe handicap + studie de kwaliteit van haar dienstverlening kan verbeteren wordt gewezen op zaken die handicap + studie al doet, maar wellicht vaker of beter kan doen. Voorbeelden zijn het uitgaan van de behoefte van instellingen, blijven luisteren, goede contacten onderhouden en feedback vragen op publicaties. Blijkbaar is het niet altijd duidelijk dat handicap + studie dit doet. Andere verbeterpunten waar op wordt gewezen zijn dat handicap + studie geen zaken moet aanbieden die al worden aangeboden door andere partijen, niet teveel moeten willen doen, meer directe contacten zou kunnen onderhouden met examencommissies en opleidingsmanagers, objectief blijven en meer doelgericht samenwerken. Ook wordt genoemd dat de regiobijeenkomsten en de trainingen meer verdiepend mogen zijn.

De directeur van handicap + studie benoemt ook dat handicap + studie hun aanbod meer kan differentiëren naar de fase waarin instellingen of opleidingen zitten. Momenteel ‘vuren ze op alles hetzelfde af’. Als voorbeeld geeft ze dat examencommissies anders werken op hogescholen dan op universiteiten. Wat betreft de nieuwe website kan het deel stage en werk er nog ‘wat steviger’ in en ook zou de jaarplanning langer van tevoren bekend moeten zijn. Een geïnterviewde medewerker van een hogeschool geeft aan dat er ook meer gedifferentieerd kan worden naar beperking. Handicap + studie moet zich niet alleen richten op dyslexie en ADHD. Ze juicht daarom de aandacht voor bijvoorbeeld psychische beperkingen toe.

6.4 Beeldvorming op positief-inspirerende wijze beïnvloeden

Om de beeldvorming te verbeteren wordt door de medewerkers van de hoger onderwijsinstellingen gewezen op rolmodellen, campagnes, voorlichting (gericht op bijvoorbeeld docenten) en goed beeldmateriaal. Daarnaast komt ook het concept UDL meer of minder expliciet terug. Studenten met een (functie)beperking zijn geen uitzonderlijke groep en er dient een realistisch beeld te worden geschetst. Een geïnterviewde medewerker van een universiteit geeft aan dat voor hem vooral diversiteit van belang is. Hij denkt dat verandering in de instellingen op dit punt ('stel diversiteit en niet functiebeperking centraal') niet vanzelf gaat, maar 'met druk vanuit handicap + studie' gestimuleerd zou moeten worden door het Ministerie van OCW.

7 Conclusie

In dit laatste hoofdstuk worden de onderzoeksvragen beantwoord.

7.1 Ontwikkelingen en activiteiten

- De omslag van ondersteuner van studenten naar ondersteuner voor de hoger onderwijsinstellingen is door handicap + studie gemaakt. Een permanente uitdaging hierbij is echter of instellingen wel zaken uit handen (willen) geven.
- Er zijn goede contacten opgebouwd met instellingen en op verschillende manieren wordt hen de mogelijkheid geboden de activiteiten van handicap + studie te sturen.
- De Adviesraad biedt sturing. Enkele organisatorische zaken kunnen beter en ook de ambassadeursfunctie van de leden lijkt nog niet goed uit de verf te komen.
- Er is sturing in projecten als onderwijsinstellingen participeren of optreden als opdrachtgever. Het aantal betaalde projecten is echter vrij beperkt.
- Pure vraagsturing is volgens de directeur van handicap + studie niet mogelijk. Handicap + studie zal onderwerpen moeten blijven agenderen en mensen in instellingen hiermee op ideeën brengen.
- Handicap + studie hanteert diverse kanalen om informatie te ontsluiten voor medewerkers van hoger onderwijsinstellingen.
- Handicap + studie biedt diverse trainingen aan die gericht zijn op verschillende doelgroepen. Een ontwikkelpunt daarbij is het méér aanbieden van concrete casuïstiek. Vooral docenten hebben daar behoefte aan.
- Handicap + studie organiseert zelf (regionale) bijeenkomsten en participeert ook in bijeenkomsten die door anderen worden georganiseerd. Tweejaarlijks is er een congres van handicap + studie.
- Handicap + studie participeert in een groot netwerk. Sturing door studenten wordt momenteel weer opgepakt door handicap + studie.
- Strategische advisering is een nieuwe activiteit van handicap + studie, hetgeen het in de afgelopen drie jaar meerdere keren heeft gedaan.
- UDL gaat uit van inclusief beleid en dat biedt een goede basis voor een positieve toonzetting. Handicap + studie gaat in 2015 haar koers verleggen wat betreft UDL-strategie. Het zal niet langer het gezicht zijn van UDL, maar neemt een meer ondersteunende rol aan.

7.2 Ondersteuningsbehoefte hoger onderwijsinstellingen

- De behoeften van medewerkers van hoger onderwijsinstellingen zijn consistent. Er is vooral behoefte aan ondersteuning op de thema's deskundigheid van onderwijsprofessionals en informatievoorziening en voorlichting. Van de nieuwe thema's die handicap + studie heeft geïntroduceerd zijn vooral de overgang naar stage en werk, het studeren met psychische klachten en de beeldvorming over studeren met een functiebeperking van belang.

- Medewerkers van hogescholen hebben op de meeste onderwerpen een grotere behoefte aan ondersteuning dan medewerkers van universiteiten.
- Er bestaat een grote groep die geen contact heeft met handicap + studie (de website en Nieuwsflits uitgezonderd). De website en de digitale Nieuwsflits zijn, volgens het onderzoek van handicap + studie, juist dé manier waarop men gebruik wil maken van de diensten van handicap + studie. Ook deelname aan landelijke bijeenkomsten is een belangrijke manier waarop medewerkers uit het hoger onderwijs gebruik willen maken van de diensten van handicap + studie. Over eventuele deelname aan landelijke bijeenkomsten heeft men ook het meeste contact gehad met handicap + studie.
- Er bestaat behoefte aan voorlichting als wetgeving verandert of gaat veranderen.
- Er bestaat behoefte aan de verspreiding van informatie over landelijke ontwikkelingen, indien die zich voor specifieke functiebeperkingen voordoen.

7.3 Beoordeling ondersteuning

- Ondersteuning wordt volgens de medewerkers van de hoger onderwijsinstellingen vooral geboden op de thema's informatievoorziening en voorlichting, de deskundigheid(sbeoordering) van onderwijsprofessional en op de beeldvorming over studeren met een functiebeperking. Op deze onderwerpen is ook de meeste behoefte aan ondersteuning.
- Er wordt volgens deze groep weinig tot geen ondersteuning geboden op de thema's toetsing en examinering, UDL, begeleiding van studenten en waarborgen voor kwaliteit en continuïteit. De behoefte aan (directe) ondersteuning op deze thema's is voor de studentendecanen laag. Wel blijkt zowel uit interviews voor dit project als uit eerder onderzoek³ dat de aanwezigheid van voldoende 'voelsprietten' op een hogeschool of universiteit (bijvoorbeeld bij leden van examencommissies) van groot belang is om studenten met een functiebeperking tijdig te helpen.
- Een grote groep weet niet of er ondersteuning wordt geboden op thema's instroom en UDL. Dit heeft er wellicht ook mee te maken dat de behoefte hieraan ook het laagst is en men zich er misschien dan ook niet in heeft verdiept. Echter ook de zichtbaarheid van handicap + studie wordt door enkelen benoemd als verbeterpunt.
- Financiën worden ervaren als een drempel. Dit komt uit de gesprekken iets sterker naar voren dan in de enquête. Ook de beschikbare tijd en het werven van mensen in de instelling zijn drempels. Meer differentiatie in het aanbod van diensten door handicap + studie wordt door een kleinere groep gewenst.
- Medewerkers van hogescholen zijn duidelijk positiever over de activiteiten van handicap + studie dan medewerkers van universiteiten. Dit bleek ook uit het onderzoek van Berenschot. Echter de transformatie wordt door medewerkers van alle onderwijsinstellingen gewaardeerd met een 7,1. Medewerkers van universiteiten waarderen hiermee de transformatie hoger dan de activiteiten van handicap + studie.
- Men is vooral tevreden over de trainingen, bijeenkomsten, (ondersteuning bij) projecten en de communicatie en toegankelijkheid van handicap + studie. Belangrijk is ook de lobbyfunctie

3 Poels-Ribberink, Sombekke, Winkels, Van den Broek (2011). *Maken ze meer mogelijk? Studeren met een functiebeperking 2010. Vervolgmeting*. 142-143.

naar het ministerie van OCW. De lobbyfunctie richting bestuurders van onderwijsinstellingen is er niet.

7.4 Transformatiepunten

- Alle medewerkers van hogescholen vinden dat handicap + studie de ondersteuningsrol voor het hoger onderwijs voldoende tot goed invult. De medewerkers van universiteiten zijn daarover wél kritischer, maar waarderen het gemiddeld genomen wel voldoende.
- Een ruime meerderheid van de medewerkers van hoger onderwijsinstellingen ervaart voldoende tot ruim voldoende invloed op de activiteiten van handicap + studie.
- Alle medewerkers van hogescholen ervaren de kwaliteit van de dienstverlening van handicap + studie als voldoende tot goed. De medewerkers van universiteiten zijn hierover meer verdeeld en ruim een kwart vindt de kwaliteit matig (de overigen waarderen het als voldoende tot uitstekend). Echter de medewerkers van universiteiten beoordelen de toename van de kwaliteit juist iets positiever dan de medewerkers van hogescholen.
- De belangrijkste toelichting die gegeven wordt bij de toename van de kwaliteit is dat handicap + studie meer vraaggericht en meer gericht op de onderwijsinstelling is geworden.
- De medewerkers van de hoger onderwijsinstellingen zijn tevreden over de wijze waarop handicap + studie de beeldvorming rond studeren met een functiebeperking beïnvloedt.
- Opvallend is dat de groep die bepaalde zaken niet kan beoordelen niet alleen bestaat uit medewerkers met een andere functie, maar ook uit studentendecanen. Handicap + studie heeft binnen de onderwijsinstellingen juist met deze groep veel contact, maar toch kunnen zij blijkbaar niet altijd een oordeel geven. Uit de enquête en de interviews blijkt dat binnen een instelling er vaak een portefeuillehouder is waardoor niet alle studentendecanen direct contact hebben met handicap + studie.

7.5 Tot slot

Uit de evaluatie komt een overwegend positief beeld over de transformatie van handicap + studie naar voren. Medewerkers van universiteiten zijn over het algemeen iets kritischer dan medewerkers van hogescholen, maar waarderen de veranderingen die handicap + studie heeft doorgemaakt positief.

De overgang naar ondersteuner van hoger onderwijsinstellingen is gemaakt en ook de vraagsturing is gerealiseerd. Onderwijsinstellingen beoordelen dit over het algemeen als positief. Een uitdaging hierbij is of instellingen zaken uit handen willen geven en dat instellingen momenteel al enkele zaken zelf regelen. Daarnaast is de vraag of alleen vraagsturing genoeg is of dat handicap + studie onderwerpen moet blijven agenderen en mensen in instellingen hiermee op ideeën brengt. Een veel genoemde wens vanuit medewerkers van hoger onderwijsinstellingen is dat handicap + studie zich meer gaat richten op de bestuurders van hun instellingen. Gezien het aantal hogescholen en universiteiten en de kleine omvang van handicap + studie is de praktische vormgeving van een dergelijke rol echter nog niet zo eenvoudig.

Handicap + studie biedt ondersteuning op de thema's waaraan de instellingen behoefte hebben. De behoefte van medewerkers van hogescholen zijn op de meeste onderwerpen iets groter dan de behoefte van medewerkers van universiteiten. Een kritisch punt wordt bij bijeenkomsten geplaatst, die mogen meer verdiepend zijn. Belangrijke drempels bij het gebruik maken van de ondersteuning van handicap + studie zijn het werven van deelnemers op de instelling, financiën en beschikbare tijd.

Een taak die van belang wordt gevonden door instellingen en die handicap + studie ook wil oppakken is meer differentiatie in het aanbod van diensten. Differentiatie kan bijvoorbeeld plaatsvinden naar hogescholen en universiteiten, doelgroepen binnen instellingen en beginnende en meer ervaren studentendecanen.

Bijlage 1

Tabel 1 – In hoeverre biedt handicap + studie, volgens u, goede ondersteuning op deze gebieden?, in percentages (n=58)

	goede ondersteuning	enigszins ondersteuning	weinig/geen ondersteuning	weet ik niet
deskundigheid(sbevordering) onderwijsprofessionals	26	28	2	45
informatievoorziening en voorlichting	41	29		29
leerroutes, flexibilisering van het onderwijs	12	28	10	50
waarborgen voor kwaliteit en continuïteit	12	22	10	55
toetsing en examinering	9	28	12	52
begeleiding van studenten	12	33	14	41
fysieke toegankelijkheid	14	28	9	50
(overstap naar) stage en werk	5	34	5	55
studeren met psychische klachten	14	34	7	45
beeldvorming over studeren met een beperking	33	29	3	34
instroom	7	22	5	66
Universal Design for Learning (UDL)	10	17	9	64

Tabel 2 – Zijn er vormen van ondersteuning die handicap + studie, volgens u, niet biedt, maar waar u wel behoefte aan hebt?, in aantallen en percentages (n=57)

	n	%
nee	18	32
ja, namelijk:	8	14
weet ik niet	31	54

Tabel 3 – Ervaart u nog andere drempels bij het gebruik maken van het aanbod van handicap + studie?, in aantallen en percentages (n=55)

	n	%
nee	33	60
ja, namelijk:	9	16
weet ik niet	13	24

Tabel 4 – Hoe vindt u dat handicap + studie momenteel haar ondersteuningsrol voor het hoger onderwijs invult?, in aantallen en percentages (n=54)

	n	%
uitstekend	2	4
goed	11	20
voldoende	15	28
matig	4	7
kan ik niet beoordelen	22	41

Tabel 5 – Ervaart u voldoende invloed op de activiteiten van handicap + studie?, in aantallen en percentages (n=53)

	n	%
ja, ruim voldoende	2	4
ja, voldoende	12	23
niet voldoende en niet onvoldoende	8	15
kan ik niet beoordelen	31	58

Tabel 6 – Hoe beoordeelt u de kwaliteit van de dienstverlening van handicap + studie?, in aantallen en percentages (n=53)

	n	%
uitstekend	1	2
goed	13	25
voldoende	13	25
matig	4	8
kan ik niet beoordelen	22	42

*Tabel 7 – Vindt u dat de kwaliteit van de dienstverlening van handicap + studie de laatste twee jaar is verbeterd?, in aantallen en percentages (n=31)**

	n	%
ja, sterk verbeterd	5	16
ja, enigszins verbeterd	14	45
de kwaliteit is dezelfde gebleven	3	10
kan ik niet beoordelen	9	29

* Alleen gesteld aan de personen die de kwaliteit van de dienstverlening van handicap + studie konden beoordelen.

Tabel 8 – Vindt u dat handicap + studie de beeldvorming rond studeren met een functiebeperking op een positieve wijze beïnvloedt?, in aantallen en percentages (n=53)

	n	%
ja, in ruime mate	11	21
ja, enigszins	24	45
nauwelijks	6	11
kan ik niet beoordelen	12	23

Tabel 9 – Met welk rapportcijfer waardeert u de activiteiten van handicap + studie?, in aantallen en percentages (n=53)

	n	%
3	1	2
5	2	4
6	6	11
7	22	42
8	7	13
9	1	2
kan ik niet beoordelen	14	26

Tabel 10 – Alles overziend, met welk rapportcijfer waardeert u de veranderingen die handicap + studie in de afgelopen jaren heeft doorgemaakt?, in aantallen en percentages (n=53)

	n	%
3	1	2
5	1	2
6	5	9
7	12	23
8	11	21
9	1	2
kan ik niet beoordelen	22	42

Bijlage 2 – Gesprekpartners

- Directeur handicap + studie
- Twee leden adviesraad handicap + studie
- Groepsgesprek expertgroep hbo (onderdeel LOShbo) en CSH (onderdeel LBS)
- Twee studentendecanen universiteit
- Coördinator studeren met een functiebeperking universiteit
- Coördinator studeren met een functiebeperking hogeschool
- Coördinator studie en handicap hogeschool
- Studieloopbaanbegeleider & docent hogeschool
- Twee studentendecanen hogeschool

Literatuurlijst

- Broek, A. van den, M. Muskens en J. Winkels, *Studeren met een functiebeperking 2012, De relatie tussen studievoortgang, studieuitval en gebruik van voorzieningen*. ResearchNed/ITS, Nijmegen, 2012.
- Commissie Maatstaf (2010). *Meer mogelijk maken. Studeren met een functiebeperking in het hoger onderwijs. Advies Commissie Maatstaf*. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap: Den Haag.
- Handicap + studie (2011). *Beleidsplan 2012-2014. Expertisecentrum handicap + studie Nieuwe stijl*. Handicap + studie: Utrecht.
- Handicap + studie (2012). *Activiteitenplan 2013*. Handicap + Studie: 's-Hertogenbosch.
- Handicap + studie (2013). *Activiteitenplan 2014*. Handicap + Studie: 's-Hertogenbosch.
- Handicap + studie (2014). *Concept Activiteitenplan 2015*. Handicap + Studie: 's-Hertogenbosch.
- Handicap + studie (2014). *Beleidsplan 2015-2017, concept september 2014*. Handicap + Studie: 's-Hertogenbosch.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2009). *Onderzoek Studeren met een functiebeperking in het hoger onderwijs*. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap: Den Haag.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2010). *Studeren met een functiebeperking in het hoger onderwijs: Motie Harbers en het advies van de commissie Maatstaf: Meer Mogelijk Maken*. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap: Den Haag.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2011). *Beleidsreactie op het advies van de Commissie Maatstaf, in samenhang met het inspectierapport en motie Harbers*. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap: Den Haag.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2011). *Aanbieding van en reactie op het advies Landelijk Expertisecentrum Studeren met een functiebeperking*. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap: Den Haag.
- Poels-Ribberink, H., E. Sombekke, K. Duisings-Van Oijen, J. Winkels, A. van den Broek (2011). *Maken ze meer mogelijk? Studeren met een functiebeperking 2010. Vervolgmeting*. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap: Den Haag.
- Zwart, de S.M.A.F., H.G. Bakker, A. Wenneker, L.E. Terwel & P. Kreijen (2011). *Landelijke expertisefunctie studeren met een functiebeperking. Advies in opdracht van het Ministerie van OCW*. Berenschot: Utrecht.